

הקודמת גבי "הגדילו התערובות ושחררו זה את זה", שאף שם האחד כהן והאחד ישראל וכל אחד מהם אינו יודע מה הוא, ולפיכך]:

הרי זה הספק **נושא אשה ראוייה לכהן בלבד**, כי שמא כהן הוא.

ואין מטמא למתים, כי שמא כהן הוא.

ואולם **אם נטמא אינו סופג את הארבעים**, שהרי ספק ישראל הוא.

אינו אוכל — ספק זה — **בתרומה**, שהרי ספק ישראל הוא.

ואולם **אם אכל אינו משלם קרן וחומש**, שהמוציא מחבירו עליו הראיה.⁽³⁾

ואינו חולק תרומה על הגורן שמא יבוא לאוכלו.

ומוכר הספק את התרומה שהפריש משלו והדמים שלו, שאין הכהנים יכולים להוציא מידו בלא ראייה.

ואינו חולק בקדשי המקדש,⁽⁴⁾ דהיינו בעורות הניתנים לכהנים, שהרי ספק ישראל הוא.

ואין נותנין לו את הקדשים, דהיינו חרמי

וכן הוא הספק להם — אם מתו הודאין בלא בנים — **חולין מספק**.

ואולם **לא מייבם**, שהרי ספק אשת אחיו מן האם בלבד היא, ואסורה עליו באיסור כרת.

ב-ק ואם היו⁽¹⁾ לו לספק **אחים** [כלומר: ספק אחים] מן הבעל הראשון, **ואחים מן הבעל האחרון שלא מאותה האם**, ונמצא הספק ביחס לכל אחד מאלו, ספק אח מן האב ספק זר.

אם מת אחד האחים ממשפחת הראשון או ממשפחת השני,⁽²⁾ הרי הוא, הספק — או **חולין או מייבם**, שכן אם לא יבמתו היא, הרי זרה היא לו.

ואם מת הספק, הרי הם — בני שתי המשפחות — **אחד** ממשפחה זו **חולין**, ולאחריו **אחד** מן המשפחה השניה **מייבם** אם ירצה.

שהרי ממה נפשך מותרת היא לו, כי או יבמתו היא, או שזרה היא לו והותרה לשוק על ידי החליצה של המשפחה השניה.

היה **אחד** הבעלים **ישראל ואחד** הבעלים **כהן**, ונמצא שהולד הוא ספק כהן ספק ישראל [הרי דינו כפי ששנינו במשנה

1. נכתב על פי גירסת רש"י.
2. ושאר האחים מאותה המשפחה כבר מתו ואינה זקוקה להם, שנמצא כי אם המת אינו אחיו של הספק היא אינה זקוקה כלל ליבום, כיון שאין למת אחים; אבל אם עדיין אחיו של המת חיים הם, אין הספק יכול לייבם, כי שמא אינו אחיו והיא זקוקה ליבום לשאר אחי המת, ואין יכול הספק לייבם יבמה הזקוקה ליבום

3. ראה תוספת ביאור בזה, בהערות שבמשנה הקודמת, ודין אחד להם.

4. כן היא הגירסא הנכונה, וכבמשנה הקודמת, וכן הוא במשניות שבמאירי.

כהנים ובכורות.

ואולם אין מוציאים את הבכורות והחרמים של מידו, ובבכורו יעשה כפי שמתבאר בהמשך המשנה.

ופטור הספק מן הזרוע והלחיים והקיבה, שספק כהן הוא והמוציא מחבירו עליו הראיה.

ובכורו יהא רועה עד שיסתאב, כדי שיוכל לאוכלו אף שהוא ספק ישראל, וליתנו לכהן לכשיסתאב אינו צריך, שהמוציא מחבירו עליו הראיה.

ונותנין עליו חומרי כהנים, וחומרי ישראלים, שמנחתו נקמצת כמנחת ישראל, ואינה נאכלת כמנחת כהנים.

היו שניהם — הבעל הראשון והשני — כהנים, ונמצא שהספק כהן הוא ממה נפשך:

הוא הספק אונן עליהם על הבעל הראשון והשני ביום מיתתו של כל אחד מהם,

ובאותו יום אינו אוכל בקדשים⁽⁵⁾ שהרי אונן הוא מספק.

ואף הם הבעל הראשון והשני אוננים עליו מספק.

הוא הספק אינו מטמא להם לבעל הראשון והשני, שהרי אינו יודע מי הוא אביו שיהא מותר ליטמא לו.

ואף הם אינם מטמאין לו מאותו טעם.

הוא הספק אינו יורש אותן את הבעל הראשון והשני, כי יורשי כל אחד מהם מדחין את הספק ואומרים לו שמא בן השני אתה ואנו לבדנו יורשי המת.⁽⁶⁾

אבל הם — הבעל הראשון והשני — יורשין אותו אם מת בלי בנים, כלומר: הואיל והספק הוא בין שניהם מי הוא היורש, הרי הם חולקים את הירושה מספק.⁽⁷⁾

ופטור הספק על מכתו ועל קללתו של זה

5. רש"י; והוא הדין שאינו עובר עבודה, תוספות יום טוב.

6. כתב המהרש"א לעיל דף ל"ז, שלא אמרו כן אלא כשהיו לאותם בעלים בנים קיימים, ומשום שהבנים הם ודאי יורשים ואילו הוא ספק יורש ואין ספק מוציא מידי ודאי, אבל אם לא היו להם בנים, אין יורשי הבעלים האחורים יכולים לדחות אותו, שהרי ספק אם הוא היורש או הם היורשים, ויש להם לחלוק את הירושה, ראה בסוגיא שם גבי ספק ויבם ובמהרש"א שם.

ואולם במאירי כאן מפורש, דאפילו כלפי שאר קרובים אנו אומרים "אין ספק מוציא מידי ודאי".

7. בערוך לנר תמה על הפיסקא הזו והפיסקא שלאחריה למה שנה אותם התנא גבי "היו שניהם כהנים", שהרי דינים אלו שייכים גם כשהיו שניהם ישראלים או אחד כהן ואחד ישראל שעוסקת בהם משנתנו ברישא?! וראה מה שביאר שם.

וב"נהור שרגא" כתב ליישב מה ששנה התנא את הפיסקא "הוא אינו יורש אותן אבל הם יורשין אותו" באופן ששני הבעלים היו כהנים, דהכי קאמר: הם אינם מטמאין לו ואע"ג שהם יורשים אותו, כי היה מקום לומר, כיון שהם יורשים אותו, שוב לא ייטמא להם אחר, ונמצא שהספק הוא מת מצוה שאין מי שיטפל בקבורתו

אם היו הבעל הראשון והשני במשמר אחד, הרי זה הספק נוטל חלק אחד בקדשים, כי חלק אחד שלו הוא ממה נפשך.

גמרא:

שנינו במשנה: [היו לו אחים מן הראשון ואחים מן השני שלא מאותה האם הוא או חולץ או מייבם] והם אחד חולץ ואחד מייבם:

דוקא מיחליץ והדר יבומי, אין האחד מותר לייבם אלא אם כן חלץ האחר תחילה, אבל יבומי ברישא קודם שיחלוץ השני – לא, דהרי שמה קא פגע ביבמה לשוק.

והמרא מביאה כאן את מימרתו של שמואל, כדי להקשות עליו ממשנתנו.

אמר שמואל: אם היו עשרה כהנים עומדים, ופירש אחד מהם ובעל אשה וילדה, ואין אנו יודעים מי הוא אביו –

הרי הולד שתוקי, ומפרש לה ואזיל.

ומפרשינן: מאי שתוקי?

אילימא שמה תאמר לפרש שמשתקים אותו מנכסי אביו, (9) שאינו יורש אף לא את אחד מן העשרה, ואף שאחד מהם ודאי אביו.

[הבעל הראשון] ושל זה [הבעל השני], שהרי אין ידוע מי הוא אביו שיתחייב עליו מיתה משום "מכה אביו" או "מקלל אביו". (8)

עבודת הכהנים בבית המקדש היתה נעשית על ידי עשרים וארבעה משמרות של כהנים, שכל משמר היה עובד פעמיים בשנה, בכל פעם שבוע אחד, וזמנו של כל משמר היה קבוע.

כל משמר היה מתחלק לבתי אב, וכל בית אב היה עובד יום אחד בשבוע, ביום שנקבע לו.

בכל משמר היו כמה משפחות של כהנים, והשתייכות בני המשפחה למשמר שנקבע לה היתה עוברת מדור לדור.

בני המשמר הם שהיו זוכים בקדשים המתחלקים לכהנים.

וספק זה, שאינו יודע לאיזה משמר הוא משתייך אם לזה הבעל הראשון או לזה של הבעל השני:

עולה לעבוד עבודה במשמרו של בעל זה ושל בעל זה ואין בני המשמר מעכבין עליו.

ואולם אינו חולק בקדשים עם שום משמר, שהרי כל משמר דוחה אותו למשמר השני לחלוק עמו בקדשים.

את שמו אם חייב, ראה שם; ואם תמצי לומר שחייב, יהא צריך לפרש מה ששנינו: ופטור על קללתו של זה ושל זה, דהיינו דוקא אם הזכיר את שמו, וראה שם.

9. ולשון "כהנים" שהזכיר שמואל היינו "כשרים", וכעין מה ששנינו כתובות יג א "כהן

ולמת מצוה הרי מותר אף לכהנים ליטמא, וכסברא הזו הזכרה בתוספות לעיל פט ב, אלא שהוכיחו כי אין זה סברא, והשמיעתנו משנתנו שלא כדסלקא דעתין בתוספות שם.

8. ראה מה שנתבאר בהערות שבגמרא בשם ה"ערוך לנר" אם המקלל את אביו בלא שהזכיר

כך אי אפשר לפרש, כי פשיטא הוא —

שהרי מי ידעין אברה מנו, וכי יודעים אנו מי אביו, ופשיטא שבני כל אחד מהעשרה מדחים אותו ואומרים לו שאינו בנו של אביהם ואינו יורשו.

אלא שמשתיקין אותו מדין כהונה שלא יעבוד עבודה. (10)

ומפרשת הגמרא: מאי טעמא משתיקין אותו מדין כהונה?

כי אמר קרא: "והייתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם", ומאחר שאמר הכתוב "אחריו", הרי למדנו: בעינין זרעו מיוחס אחריו, דהיינו שיהא ניכר על זרעו שהוא שלו, (11) ובנדון דידן ליכא, כי אין ניכר על זרעו של הכהן שהוא אכן זרעו ולא זרעו של כהן אחר.

מתקיף לה רב פפא:

אלא מעתה גבי אברהם שלא היה כהן, דכתיב "להיות לך לאלהים ולזרעך אחריו"

תיקשי: התם דקאמר "אחריו" מאי קמזחר ליה רחמנא לאברהם [מה פסול תדרוש בו], שהרי בישראל ודאי שאין אומרים שייפסל הבן אם אינו מיוחס אחרי אביו הכשר! (12)

הכי קאמר ליה: לא תנסב גויה ושפחה, דלא ליזיל זרעך בתרה לא תקח גויה או שפחה, כדי שהזרע שיהיה לך ממנה לא ילך אחריו, כדין ישראל הבא על השפחה או על הנכרית שהולד מתיחס אחריה. (13)

מיתיבי מברייתא שהובאה לעיל בפרק החולץ בענין יבם שלא המתין לאחר מות

הוא" דהיינו כשר ומיוחס, והזכיר כן שמואל שלא תאמר: שתוקי פסול הוא, אלא שתוקי כשר הוא, ראה כתובות יג ב.

10. וברש"י כתובות יג ב כתב שאף אינו אוכל בתרומה, וכן היא שיטת הרא"ה הרשב"א והשולחן ערוך, [דלא כהמאירי בשם רבינו יונה והריטב"א שהוא אוכל בתרומה, ראה מחלוקת הראשונים בכתובות שם].

והטעם שהזכיר רש"י ענין תרומה רק בכתובות, הוא משום דבסוגיא שם מבואר דאף בת משתיקין אותה מדין כהונה, וזה לא משכחת לה אלא בתרומה.

והרמב"ם [איסורי ביאה כ כ] כתב: ואינו עובד ולא אוכל [ומשמע אכילת קדשים] ולא חולק.

11. נתבאר על פי לשון רש"י, שכתב: "אחריו, שניכר זרעו שהוא שלו", ומבואר שאין החסרון

משום שאין האב ידוע ביחס לזרע, אלא שאין הזרע ידוע ביחס לאב; אבל לשון המאירי הוא "שיתייחס אחר אב ידוע".

12. נתבאר על פי לשון רש"י שכתב: "מאי קמזחר ליה רחמנא, הואיל והוא אחריו קא דרשת ליה לענין פסול כהונה הכא מאי פסול קא דרשת ביה, הא ודאי דבי ישראל — כשר הוא, כגון עשרה כשרים עומדים ופירש אחד מהם ובעל.

וטעם החילוק בין כהונה לבין כשרות של ישראל, היא: כי בשלמא ככהן שכהונתו היא מאביו יש לומר שאם אינו מיוחס אחריו אינו נעשה כהן כאביו, אבל כשרותו של ישראל אינה מאביו שכל ישראל כשרים הם עד שייפסלו, ואין לפוסלו משום שאינו מיוחס אחר אביו.

13. בפשוטו כוונת תירוץ הגמרא הוא, דכשם ש"אחריו" משמע שיהיה בנו ניכר לו, כך

ולדבריו תיקשי: **הא בעינן זרעו מיוחס אחריו, והכא הרי ליכא, שהרי אין ידוע מי הוא אביו.**

ומשנינן: הפסול לכהונה כשאין זרעו מיוחס אחריו אינו אלא מדרבנן, וקרא שהבאנו אינו אלא אפמכתא בעלמא. (14)

ולכן לא תיקשי על הברייתא שבפרק החולץ, דכי גזור רבנן לשתקו מדין כהונה רק בזנות, (15) אבל בנושאים לא גזור רבנן.

ואכתי תמהינן: ובזנות מי גזור רבנן! ?

אחיו שלשה חדשים וילדה, ספק בן תשעה לראשון ספק בן שבעה לאחרון:

הראשון שנולד להם שהוא ספק בנו של מת שהיה כהן וספק בנו של יבם שאף הוא כהן, הרי הוא ראוי להיות כהן גדול.

שהרי בין אם בנו של ראשון הוא, ובין אם בנו של שני הוא, הרי כהן כשר הוא; [אבל הבן השני שנולד לאח מאשת אחיו הרי הוא ספק ממזר, כי שמא היה הבן הראשון בנו של ראשון, ונמצא שיש למת בנים, ואשתו אסורה על אחיו באיסור כרת, והולד השני שנולד הוא ספק ממזר] —

בנכרית ובשפחה, ולפיכך הקשה המהרש"א: איך נשא אברהם את הגר? !

וכתב בערוך לנר ליישב, דלפי מסקנת הגמרא ד"אחריו" אינו אלא אפמכתא, אם כן הכי נמי לא דרשינן "אחריך" הנאמר באברהם, וראה עוד בדבריו; ואולם המהרש"א נקט שלא כדבריו, וכדעת המהרש"א כתב גם בטורי אבן חגיגה ג ב ד"ה שהיה, וביאר שם, דלמסקנא רק מקרא דשמואל הוא אפמכתא כי הוא נצרך ללימוד אחר, אבל הקרא דאברהם הוא דרשה גמורה, ראה שם.

14. ראה בהערה לעיל אם גם מקרא דאברהם הוא אפמכתא בעלמא.

15. דעת רש"י [ד"ה אלא לאון משמע, שלא גזרו חכמים אלא באופן ששניהם בזנות, אבל אם נישאת לאחד וזינתה עם אחר ואין ידוע ממי ילדה או להיפך, בכי האי גוונא לא גזרו, אבל המהרש"א כתב דדברי רש"י הם לאו דוקא, ראה שם טעמו; וראה גם בבית שמואל [אהע"ז סימן ג ס"ק טז]; אבל אין כן דעת החלקת מחוקק שם; ודרך ביאור יתבאר בפנים כשיטת

"אחריך" משמע כן, ואם אינו נקרא בנו כל שכן שאין הזרע נקרא "אחריך", והיות וכן הבא מן השפחה והישראלית אינו נקרא בנו, באה התורה למעט ולומר שלאותו זרע שאינו בנו לא יהיה לו הקב"ה לאלקים.

והיינו, שלא השמיעתנו התורה כאן שבנו של אברהם מן השפחה והנכרית אינו בנו, שהרי ב"אחריו" לא באה התורה לומר שאינו מיוחס אחריו — כי הוא דבר שבמציאות — אלא שבא הכתוב לומר שאינו כהן, ובהכרח שאף כאן באה התורה לומר שאותו זרע שאינו מיוחס אחריו משום שכבר ידוע לנו שאינו בנו — אותו זרע לא יהיה לו הקב"ה לאלקים; ואולם לשון הגמרא ורש"י לא משמע כן, אלא שהכתוב משמיענו שהזרע אינו הולך אחריו.

ב. לכאורה היה נראה שאין כאן אזהרה לאברהם שלא יעשה כן, אלא שהתורה מודיעה לאברהם שאם יעשה כן לא יהיה הקב"ה לאלקים לאותו זרע, וכלשון רש"י על הגמרא "מאי קא מזהר ליה רחמנא" שפירש "מאי פסול קדרשת ביה" והיינו ד"מזהר" לאו דוקא.

אבל המהרש"א נקט לא כן, אלא כלשון הגמרא "קמזהר ליה רחמנא", והיה אסור אברהם

והתנן במשנתנו:

מי שלא שהתה אחר בעלה שלשה חדשים, ונשאת וילדה.

והרי: מאי "אחר בעלה", כי אתה יכול לפרשה שמת בעלה ונשאת לאחר, ואתה יכול לפרשה שגירשה בעלה ונשאת לאחר, ואתה יכול לפרשה שזינתה ו"אחר בעלה" היינו "אחר בוועלה"?

אילימא כפשוטו שלא שהתה אחר מיתת בעלה —

אי אפשר לפרש כך, שהרי אימא סיפא: הוא הספק אונן עליהם [על שני הבעלים] והם שני הבעלים אוננין עליו.

ובשלמא "הוא אונן עליהם" משכחת לה אפילו בנישואין [ולא בזנות], שיהא הספק אונן עליהם:

במיתתו הבעל שני⁽¹⁶⁾ כגון שמת הבעל השני, והספק אונן עליו —

ובליקוט עצמות דקמא [שליקטו את עצמותיו של הראשון], כלומר: ועל הראשון שמת מזה זמן רב נמי משכחת לה שיהא הספק אונן עליו, וכגון שליקטו עכשיו את עצמותיו, כי יש דין אוננות אף בליקוט עצמות.

אלא — אם תמצי לומר שהמשנה עוסקת באופן שמת הראשון קודם שנישאה — "הם אוננים עליו", דהיינו הבעל הראשון והשני — היכי משכחת לה?! והרי קמא הא מית

ליה [הראשון הרי מת מזה זמן רב, ומתי יתאונן]?!?

ואלא שמא תאמר לפרש שאין המשנה עוסקת כשמת הבעל הראשון אלא בגרושה מבעלה הראשון, ומאי "מי שלא שהתה" אחר בעלה" ששינוי במשנתנו — שלא שהתה אחר גט של בעלה.

והרי אף כך אי אפשר לפרש, כי אימא סיפא דמשנתנו:

"הוא הספק אין מטמא להם, והם הבעלים הראשון והשני אינן מטמאין לו".

והרי אם תמצי לומר דבגרושה עוסקת המשנה, תיקשי: בשלמא "הן אין מטמאין לו" מבואר הטעם היטב, שהוא משום דאזלינן לחומרא — שלא יטמאו לו — דהרי כל חד וחד מן הבעלים דלמא המת לאו בריה הוא [אינו בנו], ואסור ליטמא לו.

אלא "הוא אין מטמא להם" — אמאי?!

בשלמא לבעל השני שמת לא ליטמי ליה ספק זה, כי שמא מן הראשון נולד והוא כהן כשר, ואסור ליטמא לשני שמת כיון שאינו אביו.

אלא לראשון שמת — ליטמי ליה ספק זה ממה נפשך [אם תמצי לומר דבגרושה עסקינן]:

כי אי בריה הוא [אם בנו של ראשון הוא], הרי שפיר קא מטמא ליה [מותר הוא ליטמאות לאביו ואף שכהן הוא].

16. נכתב על פי גירסת הרש"ש, ובריטב"א הגירסא היא: "משכחת לה בנישואין וליקוט

המהרש"א דשניהם בזנות לאו דוקא, ויתבאר עוד בענין זה בהערות בהמשך הסוגיא.

ואי בר בתרא הוא [ואם בנו של שני הוא], נמי שפיר קא מטמא ליה דהרי בן זה חלל הוא, שהרי המשנה עוסקת במי שנתגרשה מבעלה הראשון, ומאחר שנישאה לכהן הרי נתחללה היא וזרעה, וחלל אינו מוזהר על טומאה!?

אלא לאו, על כרחך, שמשנתנו אינה עוסקת במי שנישאה לראשון ונתגרשה, ודקשיא לן: היכי משכחת לה שיהא הבעל הראשון אונן עליו:

בהכרח דמיירי בזנות שזינתה עם הראשון ועדיין חי הוא.

ומאי "אחר בעלה" — ששינו במשנתנו — אחר "בועלה".

ומאחר שנתברר כי משנתנו עוסקת בזנות שזינתה עם הראשון, תיקשי:

והרי קתני סיפא: עולה הספק במשמר של זה ושל זה לעבוד עבודה.

ותיובתא דשמואל, שאמר דבזנות גזרו רבנן לשתקו מדין כהונה.

שהרי משנתנו בהכרח עוסקת בזנות שזינתה עם הראשון וכפי שנתבאר, ומכל מקום אין

משתקין אותו מדין כהונה, אלא עובד כשאר כהנים! (17)

אמר תירץ רב שמעיה:

אין משנתנו אינה עוסקת כשמת הראשון, שאם כן לא תמצא "הם אוננין עליו" כיון שכבר מת הראשון; ואף אינה עוסקת כשנתגרשה מן הראשון, שאם כן לא תמצא "הוא אינו מטמא להן" שהרי לשני יכול ליטמאות כי חלל הוא; ואף אינה עוסקת כשזינתה עם הראשון, שאם כן לא תמצא "עולה במשמרו של זה"; אלא משנתנו עוסקת:

בממאנת מן הבעל הראשון, שהיתה קטנה שהשיאה אחיה ואמה, ומיאנה בבעל ראשון קודם שגדלה, ונישאת לאחר; ולפירוש זה משכחת לה את כל פיסקות המשנה.

ותמהה הגמרא על פירוש זה: ממאנת — שהיא קטנה בשעה שהיא ממאנת — מי קא ילדה [וכי יולדת היא]!?

כלומר: וכי אפשר להסתפק על הולד שילדה שמא הוא מן הראשון, והרי לא היתה עם הראשון אלא בקטנותה, וקטנה אינה מתעברת ולד קיים, ובהכרח שאם ילדה — מן השני הוא שילדה!

17. כתב הבית שמואל, דמשמעות הגמרא היא שהראשון היה בזנות, אבל השני היה בנשואין שהרי כתוב "ונשאת", [ועוד, שהרי אין הכרח לפרש שהשני מיירי בזנות, כי מי יכריחנו לכך], ואם כן מוכח דראשון בזנות ושני בנשואין נמי גזרו בו רבנן, שאם לא כן אין כאן תיובתא דשמואל, [ומה שכתב רש"י: אלא לאו בזנות,

עצמות", ואולם במאירי הגירסא היא "בנישואין דבתרא וליקוט עצמות דקמא" דומה לגירסתנו, ואף בכוס ישועות גרס כגירסתנו "בנישואין דשני" ולמד מזה כדברי רש"י שלא אמר שמואל אלא בזנות של שניהם, ראה בדבריו, ולגירסת הריטב"א או לגירסת הרש"ש נדחית ראיית הכוס ישועות.

והרי תני רב ביבי קמיה דרב נחמן:

שלוש נשים משמשות במוך, מותר להן לשמש במוך [באותו מקום, ועל ידי כן נמנעת עיבורן], ואינן כמשחיתות זרע: (18)

קטנה, מעוברת ומניקה.

והטעם שמותר להן לשמש במוך:

קטנה משמשת במוך כי שמא תתעבר ותמות, [כלומר: אם תתעבר ודאי תמות].

מעוברת משמשת במוך כי שמא תתעבר שנית ותעשה עוברת הראשון סנדל, (19) שמא ידחוק העובר השני את הראשון ותיפחת צורת העובר הראשון.

מניקה משמשת במוך כי שמא תתעבר וייעכר חלבה ואין החלב טוב לתינוק, ותיאלץ לגמול את בנה מלהניקו, וימות היונק.

ואיזו היא קטנה שהיא משמשת במוך?

מבת אחת עשרה שנה ויום אחד עד בת שתים עשרה שנה ויום אחד, שבזמן זה יש לחוש שמא תתעבר ותמות.

אבל פחות מיכן מבת אחת עשרה שנה שאינה מתעברת כלל, או יתר מיכן מבת שתים עשרה שנה שאף אם היא מתעברת אינה מתה, הרי זו משמשת כדרכה בלא מוך והולכת.

דברי רבי מאיר.

החכמים אומרים: אחת זו ואחת זו משמשת כדרכה והולכת, ומן השמים ירחמו שלא יאונה לה כל רע, שנאמר: "שומר פתאים ה'".

ומשנין: משכחת לה למשנתנו (20) בקידושי טעות, שנתקדשה לראשון על תנאי ולא נתקיים. (21)

וכדבר יהודה אמר שמואל.

19. סנדל הוא שם דג שבים ומבנה גופו שטוח, על פי רש"י בכתובות.

20. בפשוטו היה נראה, היות ולא אמרה הגמרא "אלא", שאין זה תירוץ חדש, אלא פירוש דברי רב שמעיה הוא שפירש את משנתנו ב"ממאנת", ומפרשת הגמרא את דבריו שלא נתכוין למיאון של קטנה, אלא למיאון בקידושי טעות, וכלשונו של שמואל בסוף הסוגיא "ממאנת והולכת לה". ואולם לשון רש"י אינו נראה כן, ועל פי דבריו נתבאר בפנים.

21. ושמואל מודה שבכי האי גוונא ראוי הבן לעבוד במקדש ואע"ג שלא היתה ביאתו של

שניהם באו עליה בזנות, לדעת המהרש"א אינו בדוקא, והבית שמואל יישב לשון רש"י ראה [שם].

אבל החלקת מחוקק שם כתב, ד"נשאת" לאו דוקא כמו "בעלה" לאו דוקא, כי בזנות ואחר כך נשואין לא גזרו חכמים, וכפשטות דברי רש"י שכתב כאן דשניהם היו בזנות.

18. לשון רש"י בכתובות לט א; ובפשוטו לשון "כמשחיתות זרע" משמע שאין המוך נתון באותו מקום בשעת תשמיש, שאם כן אין הן המשחיתות אלא הבעל הוא המשחית, ומשמע שנותנות את המוך אחר התשמיש כדי לקלוט את הזרע, ואולם ראה מה שכתבו התוספות בכתובות שם בכיור דברי רש"י.

שנינו במשנה: **היו שניהם כהנים וכו'** ופטור קא-א
על מכתו ועל קללתו של זה ושל זה:

תנו רבנן:

הכה את זה [את הבעל הראשון] לאחר שהתרו בו אל תכה, וחזר והכה את זה [את הבעל השני] בהתראה, ונמצא שהיכה ממה נפשך את אביו, אלא שאין כל התראה "התראת ודאי".

או שקילל את זה וחזר וקילל את זה, ונמצא שקילל ממה נפשך את אביו.

וכל שכן אם קילל את שניהם בבת אחת, או שהכה את שניהם בבת אחת, שחבטן במקל בהכאה אחת.⁽¹⁾

הרי זה הספק חייב מיתה כדין מכה אביו ומקלל אביו.

דאמר רב יהודה אמר שמואל משום רבי ישמעאל: כתיב בפרשת סוטה: **"והיא לא נתפשה,** [שלא אנסוה]" אז היא אסורה לבעלה.

הא נתפשה באונס — הרי זו מותרת לבעלה.

ולכך אמר הכתוב **"והיא"** לא נתפשה, כדי ללמד:

זו בלבד אם לא נתפשה היא אסורה, ויש לך אשה אחרת, שאף על פי שלא נתפשה — אלא ברצון נבעלה לאחר תחת בעלה — מכל מקום מותרת היא לבעלה.

ואיזו?

זו שקידושיה קידושי טעות, שאפילו בנה מורכב לה על כתיפה, הרי זו ממאנת⁽²²⁾ והולכת לה שאינה אלא כפנויה, ולפיכך אם זינתה תחת בעלה הרי היא מותרת לו.⁽²³⁾

שהרי פשיטא שאין אלו קידושין. ואולם המאירי כתב: "ואע"פ שאין הלכה כמותו כמו שביארנו בפרק המדיר, מכל מקום אף אנו מפרשים את המשנה [דלא תיקשי לדעת חכמים האיך משכחת לה "הם אוננים עליו" דמשמע שעדיין חי הוא] דמתניתין לצדדין קתני, וזו של אנינות ["הם אוננים עליו" בגרושה, וזו של טומאה] דלא תיקשי, אם בגרושה למה אין הוא מיטמא לשני, והרי חלל הוא] באלמנה, וכיוצא בה אמרו בפרק כל הנשבעין וכו'".

1. כן פירש רש"י כאן, אבל במכות טז א כתב רש"י: בבת אחת, בהתראה אחת תוך כדי דבור, דהויא לה התראת ודאי דממה נפשך חד מינייהו אביו הוא.

וביאר בערוך לנר דרש"י סבירא ליה כאן,

ראשון אלא ביאת זנות, כי בזנות שעל ידי נשואין לא גזרו חכמים, רש"י.

ויש ללמוד מדברי רש"י אלו, שלשמואל גזרו אפילו כשאין שניהם בזנות, שאם לא כן לא היה צריך רש"י להאריך, כי אף אם תמצי לומר שביאתו של ראשון ביאת זנות היא, הרי ביאתו של שני ודאי ביאה שעל ידי שואין היא.

22. כתב הריטב"א: "ממאנת" לאו דוקא; וומשכחת לה ממאנת דוקא, כגון שקדשה על תנאי על דעת שאם לא תתרצה בדבר כיון שלא נתקיים התנאי, שתאמר "איני רוצה בו כיון שהטעני", וזו צריכה "מיאון", דהיינו שתאמר איני רוצה בקדושין.

23. כתבו התוספות שכל זה אינו אלא אסמכתא,